

HET WOORD VAN DE WEEK

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

20e jaargang nr. 6

6 februari 1967

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 6,— per jaar
buitenland f 7,— per jaar
voor België f 6,—
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Het gezicht van de humanist

Een beetje braaf, nogal idealistisch en erg theoretisch, dat is geloof ik het beeld van de humanist, zoals het bij velen leeft. Maar het is onjuist. Misschien gaat het voor sommigen wel op. Er zullen wel heel brave humanisten zijn; en dikwijls zijn ze nogal idealistisch ook; theoretici vindt men er ook nogal wat. Maar het beeld van de humanist? Het lijkt er niet op. Als men de humanistische beweging afmeet naar de mensen die er de ziel van zijn, dan komt er een heel ander beeld te voorschijn. Brave humanisten? Dat zal men zeker niet zo gauw meer zeggen als men denkt aan de hardnekkigheid waarmee ze eerst nog hun plaats in het godsdienstige Nederland hebben moeten bevechten. En ook niet als men denkt aan allerlei publieke verklaringen van het Humanistisch Verbond: b.v. voor een oplossing door overleg in Indonesië (1947), over het bevolkingsvraagstuk (1952), tegen atoombomproeven (1957) of tegen het Amerikaanse ingrijpen in de Dominicaanse republiek (1965). Ik noem maar een paar uitspraken uit verschillende perioden om te laten zien dat humanisten hun mening niet onder stoelen of banken steken. Tenminste als ze het over zulke uitspraken min of meer eens zijn. Want onder humanisten vindt men mensen van heel verschillende politieke opvatting. Maar braaf is anders. Maar zijn humanisten in elk geval niet erg theoretisch? Ook dat valt wel mee. Keer op keer moet men in herinnering brengen dat ze voor hun kleine aantal een enorme hoeveelheid praktisch werk verrichten. Ik spreek nu niet eens over wat humanisten in de vereniging Humanitas aan maatschappelijk werk doen. Maar ik denk aan het Humanistisch Verbond, met zijn honderden beroepskrachten en vrij-

willigers waarop zo'n tienduizend ouderen en jongeren jaarlijks een beroep doen. Ik denk ook aan de bureaux voor levens- en gezinsmoeilikheden en de bejaardenhuisvesting die samen met Humanitas worden behartigd. Maar is het humanisme dan niet toch een moeilijke zaak of wordt het door de humanisten niet moeilijk gemaakt? Och, dat is nogal verschillend. Er wordt ook heel eenvoudig over het humanisme gesproken en geschreven. Humanisme is actieve zelfbewuste menselijkheid; het is menselijke zelfverwerkelijking in gemeenschap met andere mensen. Dat zijn niet zulke moeilijke gedachten. Maar ze gaan wel een beetje tegen de draad in en daarom is het misschien wat moeilijk om ze altijd direct te begrijpen. Niet omdat hun gedachten en hun taal altijd zo moeilijk zijn, maar omdat hun opvattingen in deze tijd wat onwennig klinken. Dat is wat men wel het idealistische tintje van de humanisten noemt. Daarover wil ik dan nog wel een paar woorden zeggen. Om te beginnen gaat het de humanist niet allereerst er om de mensen te schokken, maar te spreken over een menselijk uitzicht op een bestaan, dat vaak onmenselijk lijkt. Daarmee komt de humanist niet zo gauw op de voorpagina van de krant. En er is nog iets: vele humanisten zijn modern in hun denken en doen; ze staan midden in deze tijd. Maar ze zijn niet blind voor waarden uit het verleden, die een blijvende betekenis hebben. Hun streven is juist menselijkheid en aktualiteit met elkaar te verbinden. Ook daarmee komen ze niet op de voorpagina. Maar ik geloof wel dat het belangrijk is. Voor velen — niet voor allen — maar voor heel wat mensen toch is het leven eenzaam en

2 uitzendingen per week

elke maandagavond van 19.40—19.50 uur de rubriek Geestelijk Leven. (Hilversum I)

elke vrijdagavond van 22.25—22.30 uur de rubriek Kort commentaar. (Hilversum II)

een radio-uitzending van maandag 6 februari 1967

doelloos, ook al gaan ze plichtsgetrouw voort temidden van talloze mensen. We verliezen licht uit het oog dat leven alleen maar betekenis krijgt, doordat wij het in ons handelen betekenis geven; en we geven het betekenis door anderen er in te betrekken, niet als noodzakelijk kwaad, maar als noodzakelijke voorwaarde. Eenzaamheid en doelloosheid maken ziek. Dat is niet een stichtelijk woord van een zedepreker, maar een mening van de psychologen en denkers. De kunst is om temidden van techniek en organisatie de vrijheid te kiezen samen met anderen. Dat is de gedachte waarvoor de humanist opkomt. Moeilijk is dat niet. Maar is het toch niet idealistisch? Dat vind ik nu helemaal niet. Ik geloof dat het heel praktisch is, want het kan een drijfkracht zijn in de praktijk. En zo een drijfkracht hebben we bitter hard nodig als we onze wereld een beetje bewoonbaarder willen maken. Want daarom gaat het de humanist. Niet om de bezinning, niet om de bezieling op zichzelf, maar om de praktijk die daardoor wordt mogelijk gemaakt. Daarvoor draagt hij de informatie aan die men nodig heeft: informatie over de wereld, de samenleving, de mens. Daarvoor zoekt hij de leemtes en gebreken van de samenleving op en probeert hij oplossingen aan de orde te stellen. Daarvoor werkt hij ook in verschillende politieke partijen en organisaties waarvan hij deel uitmaakt.

Hij voelt zich verbonden met de verontrusten en de ellendigen en, zonder zijn eigen overtuiging te verloochenen, maar juist op grond van die overtuiging, probeert hij nieuwe uitzichten te openen. Als hij naast de ander gaat staan, dan is het niet om hem pasklare oplossingen aan te bieden — die heeft hij niet eens — maar om in de ander de krachten te wekken die hem in staat stellen zijn eigen problemen op te lossen en daardoor ook iets bij te dragen aan de oplossing van onze gezamenlijke moeilijkheden. Wat hij beoogt is in het bewustzijn van de mensen de spankracht te wekken om zich teweer te stellen tegen discriminatie, honger, ziekte, onvrijheid en geweld.

De humanist heeft geen onaantastbare zekerheden. Hij kent de twijfel en verwerpt dogma's. En niet alleen de godsdienstige dogma's; er zijn ook politieke, economische, culturele dogma's. Maar de waarheid zit in de schakeringen. De kritiek van de humanist is geen kritiek om de kritiek zelf. Want ze berust op de aanvaarding van een bestaan, waarom we niet gevraagd hebben, maar waaraan we nu eenmaal deel hebben en dat wij de moeite waard moeten maken. Het humanisme is niet de twijfel, de kritiek zonder meer. Het is niet niets. Het berust op het vertrouwen in de menselijke mogelijkheden, het menselijke richtingsbesef.

Wie ook hier neen zegt, graaft de grond onder zijn eigen voeten weg. Hij koestert de illusie dat een mens zinvol denken en doen kan vanuit het niets. Hij verloochent het menszijn zelf

Rede en Religie in het Humanisme

In deze uitgave is er naar gestreefd de verschillende opvattingen die zich binnen het humanisme over deze onderwerpen voordoen, tot hun recht te laten komen.

Formaat 15 x 23 cm, omvang ca 250 pag.

Prijs f 9.90

U kunt dit bestellen door overschrijving op giro 30.49.60, t.n.v.

Centraal bureau Humanistisch Verbond
OUDEGRACHT 152 — UTRECHT

en heeft in feite geen reden meer om neen te zeggen. Humanist zijn is geen kwestie van intellect, maar van vitaliteit, van levenswil, van bereidheid tot avontuur. Het is de gezamenlijke taak aanvaarden om het leven leefbaarder te maken. Het gaat niet alleen om een individuele beslissing, maar om een gezamenlijke taakvervulling; om de samenwerking in de praktijk van hen die neen zeggen, zowel tegen het dogma als tegen de wanhoop, omdat zij ja zeggen tegen het menszijn.

De humanist beschikt niet over een stelsel van zekerheden, maar hij wil een proces op gang brengen. Hij geeft een uitgangspunt en een richtlijn aan. Om daardoor te komen tot een veel beleden, maar zelden verwerkelijkt menselijke zelfstandigheid in gemeenschap. Zo ziet men in gedachten een wereldbeweging ontstaan van een vernieuwende, verbindende en bezielende kracht. Maar wil deze beweging haar beloften waar maken, dan zal ze moeten rekenen op de morele en materiële steun van allen die zich als humanist beschouwen. Ik sprak zo even van een betrekkelijk klein aantal leden van het Humanistisch Verbond. Het is maar anderhalf procent van de buitenkerkelijken zowat. Maar blijkens de Margriet-enquête zijn bijna vijfmaal zoveel mensen humanist. Dat geeft te denken. Ook aan U, hoop ik.

J. P. VAN PRAAG

Natuurlijk bewaart u de radiolezingen

Om u het bewaren mogelijk te maken en het herlezen van de radiolezingen tot een genoegen te maken, is er een handig verzamelbandje te verkrijgen. Aan dit linnen bandje, dat voorzien is van een gouden opdruk, zult u veel plezier beleven.

De prijs bedraagt f 2,25. U kunt het bestellen door storting of overschrijving op postrekening no. 58 t.n.v. de Humanistische Luisterkring, Utrecht.

Humanistisch nieuwspraatje

voor de Wereldomroep van 29 januari 1967

Zoals men uit andere nieuwsuitzendingen ongetwijfeld al vernomen heeft staat het omroepbestel in ons land op de helling. Dat staat het trouwens al tientallen jaren maar eindelijk heeft dan nu de wet tot regeling van dit bestel onlangs de Tweede Kamer gepasseerd. Ook het Humanistisch Verbond is door zijn regelmatige radio- en televisieuitzendingen een van de vele instellingen die hierbij betrokken zijn.

Sinds 1945 is het Verbond in de aether, eerst als wekelijkse gast gedurende een kwartier bij de VARA, later eveneens in gastuitzendingen bij de AVRO en als ook de Wereldomroep ons de gelegenheid niet geboden had, zou u, als trouwe luisteraar, weinig of niets over het werk van het Verbond vernomen hebben.

In afwachting van het tijdstip waarop de nieuwe wettelijke regeling aan de orde zou komen, ging op 1 oktober 1966 een overgangsbestel in. Ook het Humanistisch Verbond behoorde vanouds tot de aanvragers om zendtijd. Het antwoord hierop was vrij teleurstellend, tegen het gebruikelijke kwartier per week gaf men het Verbond slechts tien minuten en ook de televisie-uitzendingen kwamen in het nauw te zitten. Bovendien verviel de gunstige zend-

tijd op de zondagmorgen en kwam daar de maandagavond voor in de plaats.

Al vrij spoedig na de val van het kabinet Cals heeft de huidige bewindsvrouw voor Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk dr. Klompé gemeend hier een gunstige verandering in te moeten aanbrengen. Zij gaf het Verbond weer een kwartier zendtijd per week en elke vier weken komt men nu een kwartier op de beeldbuis. Al met al heeft het Verbond nu precies de helft gekregen van hetgeen men voor die eerste oktober had aangevraagd. Men kan zich afvragen: waarop baseert het Humanistisch Verbond zijn verzoeken om meer zendtijd?

In het kort gezegd kunnen we er drie redenen voor aanvoeren: 1. het feit dat men sinds '45 regelmatig in de aether was, 2. de Humanistische Luisterkring, waartoe dus ook mensen behoren die geen lid van het Verbond zijn, telt bijna 30.000 leden, 3. peilingen hebben uitge-wezen dat het zondagmorgen-kwartier, destijds als gast bij de Vara, op een luisterdichtheid van 300.000 mensen kan bogen.

Het Verbond is benieuwd naar hetgeen er door het nieuwe omroepbestel tevoorschijn getoverd zal worden.

Kort commentaar

Een radio-uitzending van vrijdag 3 febr. 1967.

China en nog wat

Een kort commentaar over China en nog wat. Hier in het Westen hebben velen een beetje leedvermaak over wat daar aan de gang is: bijna een breuk tussen Rusland en China; burgeroorlog op leven en dood in China zelf. Politiek gesproken is het allemaal uiterst belangrijk; menselijk gezien is het een tragedie: burgeroorlog, zoals in Vietnam, met alle ellende die daaraan vastzit; al is er tot nu toe dan geen buitenlandse mogendheid bij betrokken. Maar dat niet alleen: honderden, misschien duizenden oude kommunisten zijn gedood of hebben zelfmoord gepleegd; anderen zijn uitgeschakeld na jaren en jaren hun beste krachten te hebben besteed aan een zaak, die ze als de goede zaak zagen.

Sinds het eind van de jaren twintig hebben de Chinezen de burgeroorlog gekend. Diep van het binnenland uit — juist daar waar ook nu weer de strijd het hevigst is — zijn de kommunisten langzaam opgetrokken met de steun van de uitgemergelde en ontrechte boeren. Onmenselijk wreed is de strijd geweest; van beide kanten. Tot Tsjang Kai Tsjek verslagen was, ondanks de steun die hij van het Westen steeds weer kreeg. Toen konden ze beginnen met de opbouw van een rechtvaardiger wereld, zoals zij dit zagen. Het is een periode geweest van systematische diktatuur, maar soms ook van beginnende vrijheid en grotere rechtvaardigheid. Totdat de onderlinge machtsstrijd losbrandde en de terreur van de rode garde werd opgeroepen als een middel in die strijd. Het schijnt een noodlot te zijn van gewelddadige revoluties, dat de revolutie zijn eigen kinderen verslindt, zoals dat heet. De mannen van de steeds voortdurende revolutie zijn dan tot nu toe altijd ondergegaan.

Maar in dit geval hebben ze de jeugd te hulp geroepen. Zal dat hun ondergang voorkomen? Het is de vraag. Wat zullen die jongeren zich eens bedrogen en ontmoedigd voelen. Maar het meest trieste is, dat men de jeugd blijkbaar zo maar gebruiken kan in de machtsstrijd. In

landen waar men de jeugd in alle gebrekkigheid een eigen keus laat, keert zij zich vaak meedogenloos tegen de ouderen; daar waar ze door de ouderen meedogenloos misbruikt wordt, voelt ze zich in haar element. En het schijnt soms of het er niet toe doet waarvoor men de jeugd misbruikt. In China vóór het communisme, in Indonesië ertegen. Is dit het noodlot van diktatoriale systemen? Dan toch maar liever een samenleving waarin oud en jong van zich af kunnen bijten, al vallen daarbij soms óók brokken.

De keus voor de democratie is niet de keus voor een paradijselijke vrijheid, maar voor het recht op keuze: voor het recht om zelf beslissingen te nemen en er voor op te komen, zonder dat het terstond tot onmenselijke ellende leidt. Wat men tegen de democratie kan hebben is, dat ze vaak te weinig democratisch is, maar een gebrekkige democratie is beter dan een perfecte diktatuur. Maar dat is nog geen reden om op de borst te slaan vanwege onze democratie. Want hoe komt het dat er in de wereld nog zo weinig democratie is? Omdat democratie een zekere welvaart vereist en bijna overal in de wereld heerst onvoorstelbare ellende.

De kloof tussen rijke en arme landen wordt nog steeds groter. De ontwikkelingshulp is een druppel op een gloeiende plaat. De arme landen worden armer, de rijke landen rijker. Omdat de prijzen van de grondstoffen, waarvan die arme landen het hebben moeten, alsmäär dalen. Als we daarvoor meer willen betalen, en dus iets van onze welvaart afremmen, dan is er een toekomst voor de onderontwikkelde gebieden. Dan kan ook ontwikkelingshulp, maar dan verdubbeld of verdrievoudigd, betekenis hebben. Het is ook een zaak van puur lijfsbehoud, want anders zitten we over tien, twintig jaar in een wereld-burgeroorlog, waarbij die in China maar kinderspel is. Er is geen reden tot leedvermaak; wel tot handelen nu het nog tijd is. De menselijkheid staat op het spel.

TH. W. POLET

een oud-boeddhistische legende

Er was een rijke man, die op een dag ontdekte dat zijn goud in as was veranderd. Hij nam de as mee naar bed en weigerde alle voedsel. Een vriend, die dit hoorde, zocht de rijke man op en zei: „Je maakte helemaal geen gebruik van je rijkdommen. Je stapelde ze op en ze waren niet veel meer waard dan as. Luister naar mij. Spreid een mat uit op de markt. Doe daar de as op, en doe net of je wat te koop aanbiedt”. De rijke man deed wat hem was aangeraden, en toen zijn burenen hem vroegen „Waarom probeer je as te verkopen?” antwoordde hij „Ik bied waren te koop aan.”

Na enige tijd kwam een jong meisje, genaamd Kisa Gotami, een weeskind en heel arm. Toen ze de rijke man op de markt zag, riep ze uit: „Mijn Heer, waarom stapelt U al dat goud en zilver op om te verkopen?”

En de rijke man zei: „Wil je me dat goud en zilver aanreiken?” Kisa Gotami pikte een handvol as op en zie, ze veranderde weer in goud. Beseffend dat Kisa Gotami de ogen had van geestelijk inzicht en de werkelijke waarde van dingen kon doorgronden, gaf de rijke man haar ten huwelijk aan zijn zoon en zei: „Voor velen is goud niet veel meer dan as maar voor Kisa Gotami wordt as het zuiverste goud.”

En Kisa Gotami kreeg een zoon, waar ze zielsgelukkig mee was. Het kind stierf en in haar smart nam ze het kind mee naar de burenen en vroeg hen om medicijn. De mensen kregen medelijden met haar en zeiden: „Ze is buiten zichzelf van verdriet en beseft niet eens dat het kind dood is.”

Tenslotte ontmoette Kisa Gotami een man die op haar verzoek antwoordde: „Ik kan je geen medicijn geven, maar ik ken wel iemand die je helpen kan.” Het meisje vroeg: „Heer, zeg me wie die man is.” De ander antwoordde: „Ga naar Sakyamoeni, de Boeddha.”

Kisa Gotami zocht de Boeddha op en smeekte: „Heer en Meester, geef me medicijn om mijn zoon te genezen.”

De Boeddha antwoordde „Daar heb ik een handvol mosterdzaad voor nodig”.

Toen het meisje in haar vreugde beloofde om het te halen, voegde de Boeddha er aan toe: „Het mosterdzaad moet gehaald worden uit een huis waar niemand ooit een kind, echtgenoot, ouder of vriend verloren heeft.”

De arme Kisa Gotami ging van huis tot huis, en de mensen kregen medelijden met haar en zeiden: „Hier is mosterdzaad.” Maar wanneer ze vroeg „Is er in Uw gezin een dochter of zoon, vader of moeder gestorven?” zeiden ze: „Helaas, de levenden zijn gering in aantal en talrijk zijn de doden. Herinner ons niet aan onze diepste smart”. Er was geen huis of iemand miste er

een gestorven beminde.

Kisa Gotami verloor de moed, zat neer aan de kant van de weg, zag de lichten van de stad die aangingen en later weer uitdoofden. Tenslotte heerste de duisternis van de nacht over de stad. En ze dacht na over het lot van de mensen, besepte dat ook hun levens opflakkerden en weer uitdoofden. En ze bedacht: „Hoe zelfzuchtig ben ik met mijn verdriet. Dood overkomt een ieder. Maar in dit dal van verlatenheid is er een pad dat hem naar onsterfelijkheid leidt die alle zelfzucht heeft overwonnen.”

Ze schudde de zelfzucht van haar genegenheid voor haar kind van zich af, liet het dode lichaam in het woud begraven, en keerde terug tot de Boeddha. Ze vond haar heil in zijn Leer, die is als een balsem die alle pijnen stilt van onze gewonde harten.

De Boeddha zei: „Het leven van stervelingen in deze wereld is moeizaam en kort en verweven met pijn. Er is geen middel om te voorkomen dat iemand die geboren is ook sterft. Aan alle leven komt een einde. Dat is de natuur van het levende.

„Zoals rijpe vruchten geneigd zijn te vallen, zo leven alle stervelingen onder de dreiging van de dood.

„Zoals al het aardewerk uiteindelijk breekt, zo breekt tenslotte het leven van ieder individu. „Jongen en ouderen, dwazen en wijzen, rijken en armen, allen zijn gelijk voor de macht van de dood.

„Geen ouder kan zijn kind, geen echtgenoot zijn geliefde, geen vriend zijn vriend vrijwaren van de dood.

„Zo wordt de wereld getroffen door dood en verval, en de wijzen treuren niet, maar aanvaarden het zo-zijn van de wereld.

„De mensen stellen zich voor en verwachten, maar het gebeuren neemt zijn loop, anders dan de mensen gedacht hebben. Groot is de teleurstelling en droefheid. Zo vergaat het in de wereld.

„Niet van wenen en treuren verwerft men vrede in het hart: integendeel, pijn maakt opstandig en het lichaam lijdt verder. De treurende maakt zichzelf ziek en verkwijnt, en de dode wordt niet gered door het treuren.

„Mensen gaan heen, en hun lot na hun dood is in overeenstemming met hun daden en verwachtingen.

„Hij die de rust van het gemoed en de vrede van het hart zoekt moet de pijl van zijn zelfbeklag uitrukken.

„Hij die de pijn heeft verwijderd en de oorzaak van zijn eigen lijden heeft weggenomen, zal tenslotte tot innerlijke verstillen raken.

„Hij die alle leed heeft overwonnen zal tenslotte vrij zijn en gelukzalig”.

uitzendingen van het humanistisch verbond (Hilv. 1)

vrijdag 10 februari 22.25 uur: Kort commentaar.

maandag 13 februari 19.40 uur: mevr. M. Rood-de Boer: „Modern Mensbeeld”.

vrijdag 17 februari 22.25 uur: Kort commentaar.

Wij vragen voorts uw aandacht voor

maandag 13 februari AVRO 19.05 uur: Ontmoeting der levensovertuigingen.